

ექსპერტთა ჯგუფის ტექსტი

(იაროსლავ ანდელი, ჯულიანა დე ფრანჩესკო, კატა კრასუნაჰორკაი, მერი ენ დევლეგი, სარა ვაიტი, ლევან ხარატიშვილის მხარდაჭერით).

ევროპის საბჭოსთვის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 70 წლის იუბილეს ფარგლებში

–

მანიფესტი ხელოვნებისა და კულტურის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ
ციფრულ ეპოქაში

–

წინამდებარე მანიფესტი პირველად წარმოდგენილი იქნა 2020 წლის 30 ივნისს, მმართველი კომიტეტის დელეგაციებთან შეხვედრასას 2020 წლის 2 ოქტომბრამდე. მანიფესტი ამოქმედდება ევროპის საბჭოს კულტურის, მემკვიდრეობისა და ლანდშაფტის მმართველი კომიტეტის შეხვედრაზე, 2020 წლის 10 ნოემბერს.

www.cdcpp/coe

cdcpp@coe.int

მანიფესტი ხელოვნებისა და კულტურის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ ციფრულ ეპოქაში

ევროპის საბჭო წარმოადგენს ყველაზე ძველ და ერთადერთ პანევროპულ ორგანოს, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებს, დემოკრატias და კანონის უზენაესობას 830 მილიონი მოქალაქისათვის ევროპაში. ევროპის საბჭო ზემოაღნიშნულს ახორციელებს 1950 წლის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საშუალებით, რომელიც დაარსდა 1959 წელს. წლების განმავლობაში აღნიშნულ კანონმდებლობას მრავალი სამართლებრივი, მონიტორინგის, პროფესული შესაძლებლობებისა და ცნობიერების ამაღლების ინსტრუმენტი დაემატა პოლიტიკის სექტორებში, რომლებიც რელევანტურია ადამიანის უფლებების პატივისცემისა და განხორციელების უზრუნველსაყოფად ევროპელთა ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

დემოკრატის პირობებში, რომელიც პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, ტექნოლოგიურ, ჯანმრთელობასა და გარემოს საკითხებთან დაკავშირებული რეგიონალური და გლობალური გამოწვევების ზეწოლას განიცდის, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 70 წლის იუბილე ხელსაყრელ დროს ემთხვევა ხელოვნებისა და კულტურის, როგორც კონსტრუქციული დიალოგის შესანარჩუნებელი ძლიერი საშუალებების, მთავარი როლის ხაზგასასმელად დემოკრატიულ და ღია საზოგადოებებში.

ხშირად სწორედ ხელოვანები, ექსპერტები და კულტურის სპეციალისტები მიანიშნებენ პრობლემებზე, აცხადებენ არასასიამოვნო სიმართლეს, ლაპარაკობენ უთქმელ საკითხებზე და უხილავს ხილულად აქცევენ - იყენებენ თავიანთ მხატვრულ და კულტურულ საშუალებებს და ქმნიან სივრცეს საზოგადოებრივი დებატებისთვის პოლიტიკური დისკურსის მთავარ არხებში, მათ ფარგლებს გარეთ და სოციალურ მედიაში.

ევროპის კონტინენტი მტკიცედ ემხრობა საერთო ღირებულებებს და მისი ხანგრძლივი დემოკრატიული ტრადიციები, გამოხატვის თავისუფლება, მხატვრული თავისუფლების ჩათვლით, გლობალურად წარმოადგენს მის ყველაზე მნიშვნელოვან და შედეგიან ექსპორტს. კონვენციის მე-10 მუხლი იცავს გამოხატვის თავისუფლებას, მათ შორის მხატვრული გამოხატვის თავისუფლებას. ბოლო წლების განმავლობაში, როდესაც დემოკრატია მზარდი გამოწვევების წინაშე დგას, გარკვეული სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან დასტურდება მხატვრული გამოხატვის თავისუფლებაში

მზარდი ჩარევა² და აგრეთვე ევროპაში არასახელმწიფო აქტორების ჩარევის ფაქტები. ამის გამო, კულტურის, მემკვიდრეობისა და ლანდშაფტის მმართველ კომიტეტს სურს ხაზი გაუსვას, რომ:

- ადამიანის უფლებები განუყოფელია. გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის ძირითადი უფლებაა;
- გამოხატვის თავისუფლება დაცული უნდა იყოს როგორც ტექნოლოგიური განვითარების ბოროტად გამოყენებისგან, ასევე საზოგადოებაში განსხვავებული ხმის ჩახშობის მცდელობებისაგან ან გამოხატვის თავისუფლების ბოროტად გამოყენებისგან, რომელიც ხელს უწყობს განხეთქილების გამომწვევ ნარატივს, შეუწყნარებლობასა და სიძულვილს;
- მხატვრული და შემოქმედებითი გამოხატვა, გამოხატვის თავისუფლების ნაწილია და ხელოვანები უნდა იყვნენ დაცული ცენზურისგან, ნებისმიერი ფორმის ზეწოლისგან ან დაშინებისგან. ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს;
- გამოხატვის თავისუფლებისა და მხატვრული თავისუფლების შეზღუდვა გავლენას ახდენს მთელ საზოგადოებაზე, აკლებს რა მას პლურალიზმსა და დემოკრატიული პროცესის სიცოცხლისუნარიანობას. მხატვრული თავისუფლების ეკოსისტემა გავლენას ახდენს განათლებაზე, კულტურის განვითარებაზე, სოციალურ-ეკონომიკურ სტანდარტებზე, კეთილდღეობაზე, ცხოვრების ხარისხსა და სოციალურ ერთობაზე³;

¹ მასიური დეზინფორმაცია და მზარდი ცენზურა ინტერნეტში, სოციალურ მედიასა და საინფორმაციო მედია საშუალებებში, მითების გაყალბება, ულტრა-მემარცხენე და ულტრა-მემარჯვენე მოძრაობათა გავრცელება, მზარდი სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობა, CO2-ის ემისიის შედეგად გამოწვეული გარემოს დეგრადაცია, კლიმატის ცვლილებები და ასე შემდეგ.

² ხელოვნების თავისუფლებაზე თავდასხმის დეტალების გასაცნობად ეწვიეთ შემდეგი ორგანიზაციების სოციალურ მედიასა და ვებ-გვერდებს: Freemuse - www.freemuse.org; PEN International - www.pen-international.org, Index on Censorship - www.indexoncensorship.org; Artists at Risk Connection - www.artistsatriskconnection.org

³ ორგანიზაციის წესდების შესაბამისად, კულტურის, მემკვიდრეობისა და ლანდშაფტის მმართველი კომიტეტი ითვალისწინებს ევროპის საბჭოს, როგორც 1954 წლიდან კონსტრუქციული დიალოგისა და კულტურულ სფეროში წარმატებული მთავრობათაშორისი თანამშრომლობის პლატფორმის (ევროპის კულტურული კონვენცია), როლს.

4 კულტურული გამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და პოპულარიზაციის შესახებ იუნესკოს 2005 წლის კონვენციის შესაბამისად.

- სწორედ კულტურათა, ენათა, ხელოვნების ფორმათა და თავისუფალ მხატვრულ გამოხატულებათა მრავალფეროვნება განაპირობებს კულტურათაშორის დიალოგს და თანამშრომლობას. გამოხატვის თავისუფლება აისახება მრავალფეროვან და შთამაგონებელ მხატვრულ და კულტურულ გარემოში და ხელს უწყობს ურთიერთგაგებასა და თანაცხოვრებას;
- მხატვრული თავისუფლება, სხვა ყველაფერთან ერთად, ასოცირდება ცნობისმოყვარეობასთან, შემოქმედებითობასთან, ინოვაციურობასთან, თვითრეალიზებასთან, კრიტიკულ აზროვნებასთან და იმ კომპეტენციებთან, რომლებიც სულ უფრო მეტად გახდება საჭირო შუამავლობისთვის ადამიანებსა და ტექნოლოგიებს შორის: ხელოვნება და კულტურა ცენტრალურ როლს ასრულებენ მომავლისაკენ ადამიანზე ორიენტირებული გზის გაკვალვაში, რაც შეიძლება გამოიხატოს მანქანური ინტელექტისა და ადამიანი-მანქანის ურთიერთქმედებით;
- ხელოვნება და კულტურა ხაზს უსვამს, გამოხატავს, კომუნიკაციას ახდენს და წინასწარ განსაზღვრავს ადამიანის რეაქციას სოციალურ ცვლილებებზე და უზრუნველყოფს კავშირებს ეკონომიკურ/ტექნოლოგიურ ლოგიკასა და მდგრად განვითარებას შორის. შემოქმედება და მრავალფეროვანი კულტურული გამოხატვები, რასაც ხელს უწყობს და ასტიმულირებს მხატვრული თავისუფლება და გამოხატვის თავისუფლება, წარმოადგენს კატალიზატორს მდგრადი განვითარების დაგეგმვისა და პოლიტიკათა შესაქმნელად;
- ხელოვნების ძალა, რომელსაც გააჩნია კომუნიკაციის დასამყარებისა და ახალი პერსპექტივებისა და იდეების გაჩენის უნარი, ხელოვანს, მხატვრულ მობილობასა და მხატვრულ თავისუფლებას საზოგადოებისათვის სტრატეგიულ რესურსებად აქცევს, ვინაიდან ხელს უწყობს ფრაგმენტაციის დაძლევისა და თანამედროვე გლობალურ გამოწვევებთან გამკლავებას.
- COVID-19 კრიზისით გამოწვეულ ამ რთულ პერიოდში, როდესაც ხელოვანთა და კულტურისა და შემოქმედების სექტორის შემოსავალზე სერიოზულ გავლენას ახდენს დაწესებული შეზღუდვები, როდესაც ხელოვნებისა და

კულტურის მნიშვნელობა, როგორც საზოგადოებრივი რესურსებისა ხალხის აქტივობებში ჩასართავად, დასაკავშირებლად და ინსპირაციისათვის, უფრო თვალსაჩინო ხდება, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოების მიერ უზრუნველყოფილი ეკონომიკური დახმარების პაკეტების ბენეფიციარებად ხელოვანთა და კულტურის სექტორის ჩართვა.

- დღევანდელი ხელოვანები და კულტურის მუშაკები ხვალისდელ მემკვიდრეობას ქმნიან, ხშირად აკავშირებენ წარსულს, აწმყოსა და მომავალს თავიანთ ქმედებებსა და პროდუქტებში. მათი საქმიანობა შთაგონებულია საზოგადოების მოლოდინით, მისი ასახვით და მემორიალიზაციით, ინდივიდუალური და კოლექტიური იდენტურობის განმტკიცებითა და დემოკრატიული ცნობიერების ამაღლებით.
- კულტურული მემკვიდრეობის უფლებელყოფა, დაზიანება, ფალსიფიკაცია და განადგურება, განსაკუთრებით კრიზისულ პერიოდში, გავლენას ახდენს ადამიანის უფლებებზე. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა, შენარჩუნება და გაძლიერება მეტად მნიშვნელოვანია საზოგადოებათა გამოხატვის თავისუფლებისთვის;
- ხელოვნების, კულტურისა და ხელოვანთა ნამუშევრების მნიშვნელოვანი როლის დასაფასებლად ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვაში, ევროპის საბჭოს ხელოვნების 30-ე გამოფენასთან "თავისუფლების სურვილი: ხელოვნება ევროპაში 1945 წლიდან" (2012-15) შეთანხმებით, ორგანიზაციას ევალება გამართოს ციფრული გამოფენა წვერი ქვეყნების ხელოვნებისა და კულტურის ნიმუშების წარმოსაჩენად, რომელებიც პირდაპირ საუბრობენ გამოხატვის თავისუფლებისკენ სწრაფვაზე და რომელებიც ხელოვანებს წარმოაჩენენ, როგორც დემოკრატიის გადარჩენისთვის საჭირო მნიშვნელოვან ძალას დღევანდელ გლობალიზებულ საზოგადოებაში.

დანართი

დამატებითი ინფორმაცია

წინამდებარე მანიფესტი წარმოადგენს ექსპერტთა ჯგუფის (იაროსლავ ანდელი, ჯულიანა დე ფრანჩესკო, კატა კრასუნაჰორკაი, მერი ენ დევლიეგი, სარა ვაიტი, ლევან ხარატიშვილის მხარდაჭერით) მიერ შესრულებული სამუშაოს შედეგს. პირველი მონახაზი შემუშავდა 2020 წლის მარტში, კულტურული სექტორის მიერ შეტანილი

წვლილის წარმოჩენის მიზნით ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 70 წლის იუბილეზე.

მანიფესტის პროექტი წარედგინა კულტურის, მემკვიდრეობისა და ლანდშაფტის მმართველი კომიტეტის ბიუროს (CDCPP) 2020 წლის 28 აპრილს, სადაც მან გამოიწვია ინტერესი და მიიღო მხარდაჭერა. შემდგომში, CDCPP-ისთვის ტექსტის წარდგენა მოხდა ონლაინ შეხვედრისას 2020 წლის 30 ივნისს. CDCPP-მა გადაწყვიტა 2020 წლის 14 ივლისამდე დელეგაციებისგან მიეღო შენიშვნები მანიფესტთან დაკავშირებით. სამდივნომ ფაქტობრივად 24 ივლისამდე მიღებული ყველა შენიშვნა განიხილა. ამას მოჰყვა კონსულტაციების მორიგი ეტაპი შესწორებულ დოკუმენტზე, რასთან დაკავშირებითაც დელეგაციებმა კიდევ ერთხელ წარმოადგინეს შენიშვნები 2 ოქტომბრამდე.

შედეგად, შესწორებული ტექსტი წარმოადგენს CDCPP-ის დელეგატების წინადადებათა უმეტესობის, თუ არა ყველა მათგანის, არსის ასახვის მცდელობას. საჭირო იყო გარკვეული კორექტირება მათი ურთიერთშეთანხმების, ტექსტის სტრუქტურის, მკაფიოობის და კითხვადობის მიზნით. მანიფესტი ძალაში შევა 10 ნოემბერს CDCPP-ის პლენარული სხდომაზე ციფრული გამოფენის კონცეფციასთან „შექმენი თავისუფლად, შექმენი თავისუფლებისთვის“ ერთად. გამოფენის დაწყება იგეგმება 2021 წლის დასაწყისში. გამოფენა მიესალმება როგორც წვერი ქვეყნების მიერ წარმოდგენილ ორ ხელოვნების ნიმუშს ციფრული ფორმატით სახით, რომლებიც გამოხატვის თავისუფლებას უწყობენ ხელს, ასევე პროექტის ტექნიკური რეალიზაციისათვის გაღებულ ნებაყოფლობით წვლილს. მანიფესტი და ციფრული გამოფენის მეთოდური სახელმძღვანელო ხელმისაწვდომი იქნება CDCPP-ის ვებ-გვერდზე დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობისა და იფორმაციის ფართოდ გავრცელებისათვის.